

Dr. sc., dr. h.c. Agneza Szabo, Zagreb
hon. prof. Veleučilišta B.A. Krčelić, Zaprešić

DR. VELIMIR DEŽELIĆ, ST. U ŽARIŠTU HRVATSKOG KATOLIČKOG POKRETA U 19. I NA POČETKU 20. STOLJEĆA

O dr. Velimiru Deželiću, st. s pravom je mnogo pisano, ali gotovo da i nije istaknuta njegova uloga u radu Prvog i Drugog Hrvatskog Katoličkog Kongresa (ili sastanka), koji su održani 1900. u Zagrebu, potom 1913. godine u Ljubljani. Stoga ću u povodu 150. obljetnice rođenja ovoga doista zaslužnoga hrvatskoga velikana, svoje izlaganje posvetiti njegovu radu baš na tim Kongresima. No prije toga, kratko ću se osvrnuti i na još nekoja odabrana obilježja toga vremena, kao i Deželićeva rada u to vrijeme.¹

Naime, nakon što je papa Lav XIII. objavio god. 1891. glasovitu *encikliku Rerum novarum* – O novim pitanjima, i koja je odmah objavljena i u hrvatskome tisku i na hrvatskome jeziku i u kojoj je Sv. Otac pozvao katolike da se zauzmu i za goruća radnička pitanja te osnivaju katoličke sindikate i udruge, te da aktivno sudjeluju u društvenome životu, bila su širom otvorena vrata i katoličkome pokretu, u svijetu, ali i kod nas. Budući da je ova enciklika naišla na veliki odaziv, osobito u srednjoeuropskim zemljama, a mnogi katolički intelektualci odlazili su na katoličke kongrese širom Europe, bilo je jasno da se tako nešto mora održati i u Hrvatskoj. Poticaj katoličkoj akciji, dala je uskoro i nova okružnica Lava XIII. objavljena samo dvije godine poslije, odnosno 1901. godine i to pod naslovom *Graves de communi* – O kršćanskoj demokraciji.

U Hrvatskoj je Katolički kongres u dogovoru sa zagrebačkim nadbiskupom Jurjem Posilovićem pripremila grupa istaknutih katoličkih laika, među kojima se našao i dr. Velimir Deželić, koji je bio izabran i tajnikom Prvog hrvatskog katoličkog kongresa koji je održan u Zagrebu od 3-5. rujna 1900. godine. Bio je to važan vjerski događaj na početku 20. stoljeća u Hrvatskoj na kojem su sudjelovali svi hrvatski biskupi i nadbiskupi, i oko dvije tisuće sudionika iz svih hrvatskih krajeva uključujući i Bosnu i Hercegovinu. Kongres je dao glavne idejne smjernice

¹ Tekst koji slijedi ustvari je ponešto dopunjeno izlaganje koje je autorica održala na stručno-znanstvenom skupu koji je bio posvećen 150. obljetnici rođenja dr. Velimira Deželića, st. i koji je održan u kuli Družbe Braća Hrvatskog zmaja, koja stoji iznad Kamenitih vrata u Zagrebu. Također ističem da se ovaj prilog temelji na slijedećim i već objavljenim djelima. Pona prije na knjizi: Stjepan *Korenić*, Prvi hrvatski katolički sastanak održan u Zagrebu 1900., Zagreb, 1900; Spomen-knjiga o II. Hrvatsko-katoličkom sastanku u Ljubljani 1913., Zagreb, 1916; Grupa autora: Đuro *Deželić*, Dora *Sečić* i Milovan *Petković*, Dr. Velimir Deželić, st., (1864.-1941.) Zagreb, 2002., Agneza *Szabo*: Dr. Velimir Deželić, stariji, u ponovljenom izdanju knjige Dr. Velimir Deželić, st., Kardinal Haulik nadbiskup zagrebački 1788.-1869., Zagreb, 2008; Velimir *Deželić*, sin, Kakvi smo bili? Knjiga I., Zagreb 2011.

za angažiranost hrvatskih katolika u borbi protiv liberalizma i za očuvanje katoličke vjere i njezinih načela u javnom životu. Na istome sastanku Dr. Velimir Deželić bio je još član i tajnik Prve sekcije *O katoličkom laikatu*, te još i sekcije *O katoličkome tisku* i sekcije *O karitasu*, te surađivao i u izradi njihovih rezolucija, o kojima ću malo kasnije nešto više reći. Za sada ističem, da je Velimir Deželić u vrijeme održavanja Prvog Katoličkog kongresa (ili sastanka), potom i Drugog 1913. u Ljubljani, bio zaposlen u Sveučilišnoj knjižnici, već od ranije, od od 1894. godine, najprije kao službenik, a 1911.do 1920. kao bibliotekar i ravnatelj; do umirovljenja 1924. I za mnogo toga je zaslužan baš na tim poslovima, što dakako nije moja tema, uključujući i gradnju palače biblioteke. Početkom 20. st. uređivao je u duhu hrvatskoga katoličkog pokreta književno povijesni časopis *Prosvjeta*, o kojemu ću kasnije nešto više reći. Bio je dr. Velimir Deželić i proslavljeni pjesnik. Potvrđuje to na osobiti način i činjenica što je ove godine (1914.) u nakladi Književnog Društva sv. Jeronima u Zagrebu, tiskano i ponovljeno izdanje Deželićeve zbirke pjesama u knjižici pod naslovom *Kraljica Hrvata* (Zagreb 1935.).

Za Deželićeve uprave Sveučilišnom knjižnicom sagrađena je nova zgrada, a zaslužan je i za suvremeno organiziranje bibliotečnoga rada te stručnu obradbu zagrebačkih inkunabula. God. 1905. s Emilijem Laszowskim utemeljio je Družbu Braće Hrvatskoga zmaja. Iste godine uređivao je bibliotekarski mjesečnik *Hrvatski bibliofil* (1905, prilog časopisu *Vitezović*); bio je i prvi ravnatelj Gradske knjižnice u Zagrebu, koju su 1907. njegovim zauzimanjem utemeljila Braća hrvatskoga zmaja. Kako sam spomenula, uređivao je dr. Deželić u duhu hrvatskoga katoličkog pokreta časopis *Prosvjeta*, u razdoblju od 1898. do 1911. Časopis je uz kvalitetne književne i povijesne teme, donosio i vjerske teme, također i pjesme, i prvi je od hrvatskih časopisa koji je javno čestitao vjernicima Božić. U objavljenim priložima najčešće tematizira događaje iz rane hrvatske povijesti, osobito borbe između poganstva i kršćanstva, ali i bez čvršćeg uporišta u povijesnim dokumentima. Deželićeva književna djela pokazuju vještinu pisanja i osjećaj za književno nasljeđe, ali su ponajprije namijenjena poticanju hrvatske kulturne i političke svijesti. Prevedena su na češki, slovački i slovenski jezik. Osim toga, proslavio se dr. Velimir Deželić, st. i humanitarnim radom.

Kao što sam spomenula, a to je i glavna tema ovoga priloga, dr. Velimir Deželić, st. je kao ugledni katolički laik, bio je i sudionik Prvog hrvatskog katoličkog kongresa u Zagrebu 1900. godine, ali i Drugog u Ljubljani 1913.. U Zagrebu je Kongres održan pod pokroviteljstvom zagrebačkog. nadbiskupa Jurja Posilovića (nadbiskup 1894.-1914.), i uz njegovu financijsku potporu. Na svečanost u prigodi otvorenja kongresa ili sastanka, bio je pozvan i ban Khuen-Héderváry (ban 1883.-1903.), ali se nije odazvao. Na svečanom

otvorenju Kongresa nadbiskup Juraj Posilović nije propustio u svom pozdravnom govoru naglasiti da su za Kongres *uz pitanja uključivanja katoličkih laika u javni život, također važna i goruća socijalna pitanja, koja su i najvažnija pitanja našega vremena*, što je značilo da će i upravo i sam Kongres raditi na njima.

Pri tome je zagrebački nadbiskup Posilović još i ovako izrekao bitne zadaće Kongresa ili sastanka: *Probuditi u narodu kršćansku svijest i odgovornost za izgradnju novog i pravednijeg svijeta na kršćanskim temeljima, ističući da su za život crkve odgovorni svi vjernici, ne samo papa i svećenici*. A u zaključku svoga govora kazao je Nadbiskup i ovo: *dva su bitna pitanja našega vremena, o kojim i Kongres mora posebno razmatrati, a ta su: red društveni i čvrstoća toga reda, koja je u pogibelji od sve snažnije anarhije, a potom i tzv. "socijalno pitanje."* Štoviše, kazao je Nadbiskup i slijedeće: *Ima ljudi vrijednih i valjanih, koji se trude za svagdanji kruh, ali ga teškom mukom mogu steći poštenim radom. Ipak, ne vjerujemo zlim učiteljima, koji proriču i obećavaju blaženstvo ondje gdje je ono nemoguće, a pri tome obično proriču za svoj džep i za svoju korist*. Stoga, zaključio je: *gradimo kršćanske temelje i socijalne pravde i rješenu svih gorućih pitanja, uključujući i politička pitanja koja se imaju rješavati i na zdravom temelju vjere i zakona ljubavi*.

Pod Posilovićevim pokroviteljstvom, ali i radom tajnika kongresa dr. Veli-mira Deželića, st. Kongres je donio važne rezolucije, koje su bitne oznake njegova rada, i govore ponajprije o potrebi uključivanja vjernika – katoličkih laika u javni život, o očuvanja vjerskog osjećaja u narodu, o potrebi osnivanja katoličkog tiska, zatim rezolucije o poboljšanju odgoja i naobrazbe, osobito školstva, zatim o odnosima Crkve i države, karitativnim društvima, književnosti i umjetnosti, te već spomenutim i gorućim socijalnim pitanjima, posebno o položaju radništva, položaju obitelji, naročito žene i majke, također i o liječenju poroka u narodu, među kojima je na prvome mjestu alkoholizam, koji razara brojne obitelji, danas bismo rekli još droga, itd.

Rad Kongresa zasnivao se na načelima papinske enciklike *Rerum novarum - O radničkom pitanju* – (objavljena 15. svibnja 1891.) i koja su tada bila osobito aktuelna pitanja jer je kraj 19. i početak 20. st. također i vrijeme uspona liberalnog kapitalizma. Ustvari Kongres je želio da se u najširim slojevima vjernika, osobito i među intelektualcima, izgradi svijest o potrebi što potpunijeg uključivanja vjernika u cjelokupni javni život, pa tako i u život Crkve. o čemu će govoriti i *Prva rezolucija Kongresa*, iza koje će još dodatno stajati i dr. Velimir Deželić, kao izabrani tajnik te sekcije. Naime, očito je njegov život i rad smatram dobrim primjerom za mnoge baš u tome smislu.

Na ovome Katoličkome sastanku bilo je ukupno 8 rezolucija, a Deželić je po svojoj službi tajnika Kongresa pratio sastavljanje i izradu svih, ali posebice je bio još i tajnik I. sekcije kongresa *O katoličkom laikatu*, i II. *O karitativnim društvima*, i III. *O katoličkome tisku*. Donosim stoga najvažnije sadržaje spomenutih rezolucija, i koje su značile program katoličkog djelovanja u hrvatskim krajevima za budućnost. Jedan od najaktivnijih članova laika na Kongresu bio je, kako sam spomenula, i dr. Velimir Deželić, st. Stoga i *Deželićevoj 150. obljetnici rođenja* posvećujemo ovaj pregled sadržaja rezolucija Prvog hrvatskog katoličkog kongresa (sastanka) u Zagrebu, 1900. godine,

Prva i središnja i objavljena rezolucija Katoličkog kongresa bila je Rezolucija O katoličkom životu i laikatu. Ona izražava želju da se laikat Katoličke crkve u Hrvatskoj školuje u poznavanju svoje vjere i vjerskih istina, poznavanju prava i organizacije i povijesti svoje Crkve. Preporuča se i uspostava službe sveučilišnog propovjednika, kao i što skorije osnivanje katoličkog Saveza na hrvatskim sveučilištima. Budući da je tajnik rada ove sekcije bio i Deželić, donosimo je u cijelosti, kako glasi:

"Hrvatski katolički kongres u Hrvatskoj izražava želju, da se svjetovna naobražena ruka katoličke crkve – laikat – u Hrvatskoj uzgoji u dubljem poznavanju dogmatičkih istina, prava ustrojstva i povijesti Crkve u svrhu da ju uzmogne braniti u javnome životu, o boku svećenstva i pod vodstvom biskupa, te naznačuje kao prikladna slijedeća sredstva:

1. Da laici budu namješteni kao učitelji vjere u srednjim školama, a navlastito u višim gimnazijama svećenici s sveopćom kulturom, te filozofsko-povijesnom spremom obškobljeni, kako bi odgajali mladež u racionalnom poznavanju i u ljubavi religije.

2. da bude ustrojena na hrvatskom sveučilištu stolica kršćanske filozofije u smislu i pravcu Enciklike Lava XIII. *Aeterni Patris*.

3. Da bude uspostavljena služba sveučilišnog propovjednika i povjerenica svećeniku nadarenome znanstvenom spremom kršćanske apologetike.

4. Da se ustroji na hrvatskom sveučilištu katolička sveza, pristupna katoličkim studentima čija bi svrha bila daljnji napredak u vjerskim načelima, vježbanje u milosrdnim djelima, te iskazivanje dužne časti kod velikih crkvenih svečanosti ili zgoda.

5. Da se ustroji konvikt kao uzgojni zavod za sveučilišnu mladež."

Ističem da je u točki 2. spomenuta enciklika Lava XIII. *Aeterni Patris* objavljena 4. kolovoza 1879. i sadrži Papin poziv kao i odlučne smjernice za obnovu skolastičke tradicije, s posebnim naglaskom na obnovu filozofije sv. Tome Akvinskog. Slijedeći te poticaje koje je Lav XIII. iznio baš u ovoj enciklici, obnovljena je skolastika postala svjetski duhovni pokret

koji djeluje do naših dana. Na temelju te enciklike isti je Papa osnovao 15. listopada 1879. Papinsku akademiju sv. Tome Akvinskog, koja i danas djeluje u Rimu.

Velimir Deželić, st. tajnik je i pri izradi rezolucije *O karitativnim društvima*, u kojoj se ističe hitna potreba osnivanja i pomaganja karitativnih društava za potrebe siromašnog pučanstva, i ovu rezoluciju donosimo u cijelosti. Naime, uz postojeća karitativna društva raznih redovničkih zajednica preporuča se jače djelovanje društva sv. Vinka Paulskoga koje je već djelovalo u Zagrebu u samostanu Sestara Milosrdnica za potporu siromaha, i koje treba podupirati u njegovu djelovanju. Tekst rezolucije glasi:

"1. "Katolici uviđaju potrebu osnivati i potpomagati karitativna društva koja će, podupirajući prema svojim pravilima stanovitu stranu tjelesne potrebe bližnjega, podjedno i unapređivati njegov religiozno moralni život.

2. Način i sredstva kojima se takova društva služe imaju biti u suglasju s kršćanskim moralom i doprinositi jedino iz prave kršćanske ljubavi.

3. Katolici priznavaju da katolički redovi i kongregacije na polju karitativnom blagotvorno djeluju, te će ih stoga i zborom i tvorom pomagati, a i svakom prilikom u državne vlasti potporu za njih zagovarati.

4. Prema današnjim prilikama ukazuje se najnužnijim što jače djelovanje društva Sv. Vinka Paulskoga za potporu siromaha, pak stoga, katolički sastanak preporuča, da se ovo društvo što većma podupire, a pogotovu u svakoj gradskoj župi što prije osnuje.

5. Hrvati katolici, sabrani na ovom prvom sastanku žele, da se svestrano prouče potrebe našega naroda, kojima bi se na karitativnome polju doskočiti moglo, pak da se ne budućem sastanku iste iznesu i rasprave."

Bio je dr. Deželić i tajnik pri izradi rezolucije o Katoličkome tisku, ili štampi, kako se onda govorilo. Njezina je bit: Protiv bezvjerskih novina i ča-sopisa katolici se trebaju boriti, stoga ih ne čitati, osim ako radi nužnih informacija moraju; niti ih pomagati; ali istodobno trebaju promicati onaj tisak koji promiče načela pravde, istine, ćudoređa te pomagati da se takav što više širi i čita. Rezolucija o katoličkoj štampi glasi:

"1. Hrvatski katolici kao odani sinovi Katoličke crkve kroz vjekove su branili neustrašivo svoju svetu vjeru, europsku uljudbu i svoju slobodu, te su uvjereni, da pod otrovnim duhom bezvjerskoga tiska, napose pod uplivom bezbožnih novina, kršćanski narodi propadaju u vjerskom, političkom, književnom, gospodarskom i društvenom pogledu, a svaka dobra djela zamjenjuju samo isticani zločini i opačine. Zato su hrvatski katolici odlučili na svome kongresu dana 3,4, i 5. rujna 1900. godine, da će vjerni svojoj slavnoj prošlosti, i u buduće Božjom pomoći ustrajati na braniku za krst časni i slobodu zlatnu nasuprot

neprijateljima Crkve i domovine, koji svojim poganim perom tružu dušu i srce, mute živo čuvstvo vjerezakonsko i vjeru u Boga. A slabljenjem vjere uništavaju narodne osjećaje i svaki idealni polet. U tu svrhu preporučuje svakomu pravom katoliku, da ne čita i ne kupuje, ako baš ne mora poradi posla svoga, i ne podupire ničim bezvjerske spise i novine, već da u ime svete dužnosti svoje, čita, podupire i širi, domoljubne novine i knjige – prožete kršćanskim duhom.

2. Hrvatski katolici stavljaju na dušu kršćanskim novinama, da budu među sobom složne: da pišu umjereno, razborito, naročito neka paze da ne vrijeđaju ljubav (Enciklika *Pergata nobis*, od 14. septembra 1886.). Napose im na srce stavlja, da budu ujedinjeni s crkvenom hijerarhijom, te da u njima prosijeva štovanje prema ovoj božanskoj uredbi."

3. Hrvati katolici preporučuju svoj hrvatskoj inteligenciji, a napose svećenstvu i učiteljstvu, neka nedjeljom i svetkovinama prije i poslije popodnevnih službi Božje pribiru oko sebe narod, te mu čitaju ili tumače novine, prožete pravim kršćanskim, rodoljubnim i hrvatskim duhom, te nam tako poraste naraštaj kršćanski i hrvatski."

Dopustite mi već ovdje istaknuti, da je po završetku Kongresa, i unatoč ošt-rih negodovanja liberala i socijaldemokrata, nadbiskup Posilović pokrenuo osni-vanje hrvatskog katoličkog dnevnika *Hrvatstvo*, a za široke slojeve naroda pučki list pod naslovom *Istina*. Međutim, Posilović se nije ograničio samo na subvenciju tih listova, već je pomagao i mnoge druge katoličke novine i javna glasila širom Hrvatske. Osim toga, uz stalnu financijsku potporu nadbiskupa Posilovića, i pod njegovim pokroviteljstvom osnovano je u Zagrebu *Katoličko tiskovno društvo* (1908.), a deset godina kasnije, uz to je društvo uveden i *Dan katoličkog tiska* (1919.) s nakanom da se podsjetite svi vjernici o potrebi promocije, ali i čitanja javnih katoličkih glasila.

Kongres je donio i glasovitu rezoluciju O odnosu Crkve i države, kojoj je predsjedao bivši sveučilišni profesor, ali i ugledni katolički laik Šandor Breščenski, kojega je cijenio i Velimir Deželić, a njezina je bit: Država i Crkva, svaka u svom djelokrugu su suverene i neovisne. Svaka od njih dužna je unapređivati boljitak ljudskoga roda sporazumnim radom i međusobnom potporom. Spominje se i mogućnost sklapanja ugovora, obaveza vršenja građanskih prava i dužno sti, ali mogućnost i potrebu da se kršćanin zakonitim sredstvima odupire državnim zakonima ako su oprečni crkvenima.

Najopsežnija, a možemo reći i veoma značajna rezolucija Kongresa bila je *Rezolucija o socijalnom pitanju*, a njezin je izvjestitelj dr. Fran Vrbanić, bivši rektor Sveučilišta u Zagrebu, sada profesor mjenbenog i trgovačkog prava, također ugledni katolički laik, i suvremenik dr. Velimira Deželića. Sukladno sa socijalnim učenjem Katoličke crkve u

rezoluciji se daju jasna kršćanska načela kako urediti pravedno društvo te riješiti nagomilane socijalne probleme. Daju se smjernice za uređenje socijalnog stanja hrvatskog seljaštva i njegovih problema.

Ona u odabranim odlomcima glasi: "Katolici Hrvati sakupljeni na prvom hrvatskom katoličkom kongresu, priznavaju da tzv. socijalno pitanje nije u Hrvatskoj još zaoštreno onako kako drugdje, nu drže da treba biti na oprezu da do tog zaoštrenja ne dođe. A napose izjavljuju, da je dužnost Crkve i države i pojedinaca nastojati, da se uzdrži sklada među društvenim strukturama, dotično da se nastali nesklad izravna."

Nadalje, "U suglasju s uzvišenom naukom kršćanskom, a napose onom Katoličke Crkve, te oslanjajući se poimence n encikliku sv. Oca Pape Lav XIII. o Radničkom pitanju (1891.) drže Hrvati katolici, da bi slijedeća načela bila kadra unaprijediti duhovne i dosta žalosne materijalne prilike hrvatskoga naroda, a time socijalnome pitanju oduzeti onu oštrinu, koja pojedinim narodima zadaje ozbiljne brige. Prema tim načelima imali bi svoja nastojanja usmjeriti svi, kojima je stao do valjnoga i uspješnog rješenja socijalnoga pitaja."

"Ova načela jesu slijedeća:

A) Pravi put kojim se daje uspješnim načinom riješiti socijalno pitanje, po-kazuje nam vjera kršćanska, koja nas prije svega upućuje, da je ova zemlja mje-sto kušnje, na kojoj nema nikoga tko bi se osjećao potpuno sretnim, a za tim postavlja uzvišenu nauku: Ljubi bližnjeg svoga ko samoga sebe. Prema tomu treba se prije svega u svojim potrebama umjerenim učiniti, te da stoga ne težimo za nedostiživim, a zatim izbjegavati i ne pogodovati nećudorednoj potrošnji te raskoši: treba raditi i štediti. Pravom djelotvornom i kršćanskom ljubavi, treba da budu proniknuti napose bogatiji, imućniji prema manje imućnima, siromasima i bijednicima.

Širenje religije i religioznih osjećaja nasuprot vjerskom indiferentizmu i materijalizmu treba da bude jedna od glavnih zadaća cijeloga društva.

Tome može u prvom redu doprinjeti na vjerskoj, a potom i na moralnoj podlozi utemeljena obitelj, tako da obitelj bude čvrst temelj i zdrav korijen, na kojem počiva ljudsko društvo, te pravi rasadnik ljudskoga roda, iz koga će se ovaj neprestano popunjavati i osvježavati.

B) Hrvati katolici znajući s jedne strane, kako je svetkovanje nedjelje i blagdana zapovjedu Božjom i crkvenom određeno, a s druge strane uvjereni, da je svetkovanje nedjelje i blagdana te težak rad na ove dane pogibeljan, i po fizički, odnosno zdravstveni život pojedinaca, a time jednako na štetu općine i države, traže po mogućnosti što je više moguće slobodnu nedjelju i nedjeljni odmor, uključujući i blagdane, i to ne samo za teške radnike i

poslenike, već obrtnike i seljake, kao i sve urednike, vojnike i činovnike, tako da svatko može zadovoljiti svojim vjerskim dužnostima, te se duhovno obnoviti i tjelesno oporaviti.

C) Što se tiče napose radnika i poslenika, to Hrvati katolici drže da je nužno:

1. Omogućiti da majka posveti svoje sile poglavito odgoju djece svoje, da ona – djeca budu vraćena obitelji kojoj i pripadaju.

2. Nastojati da radnici dođu do zdravih, dobrih i jeftinih stanova, te ih upućivati na značenje i koristi urednoga stana.

3. Brinuti se da ne dođe u pogibelj zdravlje i život radnika u radionicama i tvornicama; da radnici ne rade prekomjeren broj sati; da se zabrani rad djece u tvornicama i drugim mjestima (polja, vinogradi, rudnici, i sl.); te kada je nužno iz zdravstvenih i moralnih razloga i rad žena.

4. Pobrinuti se da država uz pripomoć poslodavaca uredi odgovarajuću instituciju (organizaciju), kako će u slučaju bolesti i nesposobnosti za rad, te nesposobnosti uslijed starosti, radnik moći pristojno živjeti, da ne budu izručen na milostinju drugih.

5. Nastojati da radnici sami osnuju udruge, koje bi služile kao izvjestione za pronalaženje posla radnicima koji traže zaposlenje, i koje bi im udruge davale potporu uz određene uvjete, i uz dužnost plaćanja članarine (premije) dok radnik im posla – odnosno dok je zaposlen.

6. Urediti radničke plaće, da radnik bude u mogućnosti pristojno uzdržavati sebe i svoju obitelj. – Ustanova minimalne plaće, kao i rješavanje prijepora koji se odnose na poslovni ugovor, neka se prepusti posebnim povjerenicima, koji će se sastojati od poslodavaca i radnika.

7. Izgrađivati radnike u religiozno-moralnom pogledu, odvrćati ih gdje je potrebno od neurednoga života, napose od prekomjernoga uzimanja alkohola, te omogućiti i nastojati, da se dobrom knjigom u slobodnim svojim časovima i u krugu svoje obitelji rekreiraju – odmore.

D). Jedna od glavnih briga društva i države mora biti da se uzdrži i unaprijedi srednji ratarski i obrtni stališ na kom počiva svaka država. Što se napose obrtnika tiče, to treba da malo-obrtnici i ruktvorci budu zaštićeni protiv svake neobuzdane i nesolidne utakmice. Danas bismo rekli agresivnog kapitalizma, ili još bolje neoliberalnog kapitalizma. U tu su svrhu potrebne prije svega dobre poslovne organizacije. Tome ima prije svega služiti vlastita i međusobna poslovna suradnja obrtnika. Zatim također marljivost, štedljivost, neprestano stručno usavršavanje u vlastitim strukama, te briga za podmladak. Ovim zahtjevima treba priteći u pomoć i država, ponajprije osnivanjem obrtničkih i drugih stručnih škola. Posebnu zaštitu zaslužuju obrti, kod kojih se zahtijeva veća preciznost i vještina, odnosno veća

stručnost za izvršavanje povjerenih i preuzetih poslova. Ovako odgovorni stručni poslovi – odnosno njihovo vođenje nebi se smjelo povjeravati onima koji se nisu već ranije dokazali marljivošću i sposobnošću savjesnoga poslovanja.

Osobitu pomoć valjalo bi osigurati manjim obrtnicima i poduzetnicima – davati im od strane države pogodnosti za nabavu strojeva, za nabavu sirovina, također i na temelju međusobnih jamstava i potrebna kreditna sredstva."

Stoga se svi obraćamo, zaključio je Prvi hrvatski katolički Kongres, i s "osobitom molbom našem svećenstvu, učiteljstvu, kao i svoj akademskoj zajednici, i sve koji su u bližem odnosu s narodom, neka bi podučavali narod prema ovdje istaknutim načelima, i neka nitko u tom pogledu ne ostane samo kod lijepih riječi, već neka se svatko osobno što prije prihvati posla. Jedino ljubav, ustrajna i požrtvovna, zajedno s odlučnom voljom i radinošću, uz Božju pomoć i osobno zalaganje, može biti od pomoći kako pojedincima, tako i obiteljima, a potom i cijelome narodu, stoji u istoj Rezoluciji o socijalnom pitanju."

Spomenimo još tri značajne rezolucije, a te su Rezolucija o katoličkom odgoju, zatim O crkvenoj umjetnosti, i Lijepoj knjizi.

U rezoluciji *O katoličkom odgoju*, daju se načela ali i prioritete koje treba ostvarivati u odgoju djece i mladeži što se tiče njihove vjerske pouke, te znanstvene, društvene i kulturne izobrazbe. Posebno se naglašava dobar primjer učitelja i odgajatelja za uspjeh dobrog odgoja. Što se pak tiče crkvene umjetnosti spomenuta rezolucija ističe, da je za promicanje crkvene umjetnosti potrebno je osnovati katedru kršćanskih starina i umjetnosti, ustanoviti škole crkvene glazbe u bogoslovijama a daju se i jasne smjernice za gradnju novih sakralnih objekata kod kojih treba uzimati u obzir one umjetničke oblike "koji su karakteristični na starokršćanskim i srednjovjekovnim spomenicima po hrvatskim zemljama". A u rezoluciji *O lijepoj knjizi*, Katolički kongres izriječno "stavlja na srce svim Hrvatima da ne podupiru izdanja koja šire protuvjerske nazore i načela ili inače vrijeđaju vjerske i moralne osjećaje i hrvatsko rodoljublje. Preporuča se da hrvatski književnici, kritičari i novinari smatraju svojom dužnošću i rodoljubnim činom upozoravati općinstvo na dobru i lijepu knjigu i preporučivati mu je." Isto tako, u ime ovoga Katoličkog sastanka preporuča hrvatskim društvima, nakladnicima i časopisima da ne bi objavljivali takve spise koji bi vrijeđali religiozno-moralno čuvstvo i hrvatsko rodoljublje." Sve ove rezolucije, objavljene su u izvorniku u Zborniku radova s Kongresa što ga je priredio njegov tajnik, svećenik Stjepan Korenić pod naslovom: „Prvi hrvatski katolički sastanak održavan u Zagrebu dne 3., 4. i 5 rujna godine 1900.“ Zagreb, 1900. Međutim, pogledamo li Deželićev književni opus, ali i njegovu

bibliografiju radova, brzo ćemo se uvjeriti, da je on ustrajao upravo na tome kršćanskome književnom smjeru, također i u korist širokih slojeva naroda.

I ne samo to. Dr. Velimir Deželić, st. zabilježio je o Prvom hrvatskom katoličkom kongresu i slijedeće: "Mora se priznati da je prvi veliki sastanak Hrvata katolika izvanredno uspio. U zastavama okićenom Zagrebu sastali su se biskupi iz sviju hrvatskih krajeva kao nikada do tada. Bila je to ujedinjena Hrvatska na crkveno-vjerskom polju – malar administrativno podijeljena u četvero. Našli su se na okupu crkveni dostojanstvenici i duhovnici s vjernicima iz Hrvatske i Slavonije vezane uz Ugarsku; iz još nepripojene Dalmacije, iz Istre, koja je u austrijskoj polovini Monarhije, pa iz Bosne i Hercegovine; tako sve od Međimurja do Boke Kotorske, i od Zemuna do Pazina. Sudjelovala su i braća Slovenci, jer je njihov politički vođa, narodni zastupnik, duhovnik dr. Janez Krek još god. 1899. na skupu radnika kršćanskih socijala rekao: "Potrebno je da se slovenski i hrvatski kršćani međusobno podupiru i da sjedište kršćanskog gibanja bude Zagreb, pa da Zagreb postane središtem svih kršćanskih plemena na Balkanu."

"Kao tajnik kongresa imao sam prilike da iz blizine vidim tolike odličnike i umnike koji se nisu žacali stupiti pred javnost pod katoličkim imenom. Kongresne svečane sjednice i predavanja držana su u najvećoj zagrebačkoj dvorani Hrvatskog sokola, a seminari u pet dvorana Hrvatskog sveučilišta."

Sve su to bili razlozi, da je dr. Velimir Deželić je kao ugledni katolički laik, godine 1913. izabran za predsjednika *Drugoga hrvatskog katoličkog sastanka* u Ljubljani, koji je održan od 24. do 27. kolovoza iste godine (1913.), i koji je ujedno bio i Hrvatsko-slovenski katolički sastanak. Ljubljana je na kraju, i nakon brojnih pregovaranja, ipak izabrana ne samo zbog izbivanja Drugog balkanskog rata (trajao od 29. lipnja – 10. kolovoza 1913.), nego i poradi jačanja hrvatsko-slovenske sloge, i političke dakako, i s ciljem udaljavanja od jačanja "srbizacije" kojom je taj rat i bio nošen. Ipak ideja hrvatsko-slovenske sloge nosila je u sebi i elemente hrvatsko-slovenske-srpske sloge. Ističem da se u te zamke, koje je tada osobito otčitavao prvi vrhbosanski nadbiskup Josip Stadler, pa stoga i nije došao na taj sastanak, a niti dr. Velimir Deželić, st., nije dao zaplesti u te političke mreže. Ipak, sastanku u Ljubljani nazočili su Stadlerovi budući nasljednici, nadbiskup dr. Ivan Šarić, i drugi visoki crkveni dostojanstvenici, iz Bosne i Hercegovine. Iz Hrvatske su došli biskup krčki Antun Mahnić, koadjutor zagrebački dr. Ante Bauer i drugi. Ističem da je tajnik i nekih sekcija ovoga Drugog katoličkog sastanka u Ljubljani bio također dr. Velimir Deželić, st. Štoviše, Deželiću je na Kongresu povjereno predsjedanje i izrada rezolucije *O katoličkoj beletristici i hrvatskim literarnim organizacijama*.

S tim u svezi, neka mi bude dozvoljeno barem spomenuti, što je Velimir Deželić, st. pisao o medijima godinu dana nakon toga sastanka, dakle godine 1914. Taj rukopis je ponovno objavljen u *Glasniku Hrvatskog diplomatskog kluba, Godine 2007., broj 6, str. 8.* Stoga ponajprije zahvaljujem gosp. dr. sc. Đuri Deželiću, hrvatskome diplomatu u Slovačkoj, i bivšem velikom meštru Družbe „Braća Hrvatskog Zmaja“ u Zagrebu, koji mi je ustupio taj članak na uporabu baš za ovu prigodu. Tekst naime glasi:

"Na žalost i naše novinstvo još i danas često govori samo onda o najljepšim pothvatima, ako su ih zamislili članovi njihove stranke ili njihove koterije. Događa se to i onda, kad od tih zamisli ne imadu koristi samo hrv. narod, nego i stranački njihovi ljudi. Znao bih ja o tom pripovijedati čitave stranice, kad su zato, jer sam ja predsjednikom "Dobrotvora", zamučali i upravo bacili u koš djela humanitarnog društva "Dobrotvora" koje nikad nije pitalo, niti ne će pitati, da li je tko pravaš, klerikalac, Obzoraš ili Pokretaš, jer će to društvo dijeliti uvijek ni po babi ni stričevima, već po pravdi Boga velikoga. Stid me je mnogo put bilo, da sam sin naroda u kojem ima takovih egoističnih i maljušnih i pristranih novina (...). Koliko puta su grdni klipovi bacani najpatriotičnijim našim nesebičnim pregaocima. Koliko puta su mjesto hvale ubrali prezir, ako ne navalu - a to mramornu šutnju. O tom će, ako Bog da, danas sutra odlučiti *magistra vitae historia*, nadam se ne na našu sramotu već na sramotu onih, koji hrvatski nisu osjećali." Dopustite i moj kratki komentar: Znamo, nažalost, da bitno drugačije nije niti danas!

Dopustite mi još samo nekoliko riječi o *Drugom katoličkom kongresu* u Ljubljani. Naime, za vrijeme sastanka Katoličkog kongresa u Ljubljani, hrvatski su seniori 28. kolovoza 1913. održali sastanak, na kojem su raspravljali o pisanju *Riječkih novina*, te o tome kakvo držanje u budućnosti treba zauzeti prema Srbima. "Srbofilsko" pisanje glasila Hrvatskog katoličkog pokreta *Riječkih novina* posebice su uz druge kritizirali Fran Binički i Petar Rogulja, te da je ono unatoč pretjeranosti, u svojoj biti i ispravno. Zato su se nadali da će se konačno stajalište o odnosu prema Srbima zauzeti na Hrvatsko-slovenskom katoličkom sastanku u Ljubljani. Međutim, tijekom rada Hrvatsko-slovenskog katoličkog sastanka u Ljubljani ipak nije bilo rasprava o hrvatsko-srpskim odnosima. Slavilo se samo hrvatsko-slovensko jedinstvo u duhu katolištva, ali i hrvatsko jedinstvo. Ono je očitovano u činjenici na koju je upozorio grkokatolički svećenik Janko Šimrak (poslije i biskup 1942.-1948., ali i teško progonjen od OZN-e), i koje je bit: da su na istome Kongresu bili zastupljeni hrvatski predstavnici od Zemuna do Kotora.

Međutim prodiranje jugoslavenske ideje, ipak se je nastavilo, i postalo je dominantno u doba Prvog svjetskog. rata, ali i poslije njega. Obnovljena je s još većom agresivnošću i u

doba Drugog svjetskog rata. Tada su sve kršćanske vrijednosti oštro progonjene i to zajedno s njihovim nositeljima. Među njima je zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac, koji je među prvima progonjen i nepravедno osuđen, i tako postao mučenic. Naime, zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac, trajni je simbol svih hrvatskih progona i stradanja u našoj novijoj povijesti. I dr. Velimir Deželić, st. također je poznao zagrebačkog nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca, s njime surađivao i visoko ga cijenio, i ostavio nam i o toj suradnji dragocjenih bilježaka.